

ONDER DE ORANJEVLAK.

EEN VERHAAL UIT HET RAMPJAAR 1672.

DOOR

L. PENNING.

AUTEURSRECHT
VOORBEHOUDEN.

20.)

HOOFDSTUK IX.

Doch geen slaap look dien nacht de oogen van Teun den schoutenknecht.

De krijgsraad had hem ter dood veroordeeld, en gevraagd, of hij nog een bijzonderen wensch had. „Ja,” zeide hij, zich in een krijgshaftige houding plaatsend; „ik voel mij soldaat, evenals u, kolonel; ik heb de wapens gediend, en verzoek een eerlijken soldatendood.”

„Goed!” zeide de kolonel in een milde bui; „de kogel dan in plaats van den strop!” en het gelaat van den diender verhelderde, toen de tolk hem de beslissing mededeelde.

Ze hadden hem in een oude schuur gezet, terwijl twee soldaten op post stonden. En hij zat daar den ganschen nacht, de polsen geboeid door stalen schakels, die diepe inkervingen maakten in zijn vleesch.

Telkens kwam een korporaal kijken, of hij geen verdachte pogingen maakte, om zich van de boeien te bevrijden, en dan glimlachte hij weer om de Fransche angstvalligheid.

Hij dacht er niet aan, te ontvluchten; hij voelde er ook geen wroeging over, dat hij den laffen moordenaar had overhoop gestoken, want de Schout was er immers niet, en hij had het ambt der hooge overheid waargenomen. En nu hij toch moest sterven, speet het hem maar, dat hij zich op de stoep van het Hooge Huis niet had dood gevochten.

Het deed er niet toe — het einde was toch hetzelfde. En hij had zich niets te verwijten — niets! Er zou ook niet veel aan hem verbeurd zijn. De zon zou morgen en overmorgen even goed opgaan als heden; die Fransche springvloed zou zoo als alles in deze wisselvallige wereld ook wel een keer zijn hoogste punt bereiken, en dan zouden de Franschen naar huis worden gestuurd — met een stomp in den rug, als zij geen beenen maakten!

Hij had er schik van, als hij aan dat oogenblik dacht. Want komen zou het — dat geloofde hij wis en zeker. En het was maar jammer, dat hij dien glorierijken tijd niet meer zou beleven.

Maar hij kon er niets aan doen; 't was nu eenmaal zoo; en ze zouden hem in een vergeten hoek begraven; achter op het kerkhof, waar die hooge meidoorn groeide.

Menigmaal had hij den dood onder de oogen gezien; bij Maastricht was anno 1632 een kogel door zijn stormhóed gefloten, en bij Breda was de dood hem rakelings voorbij gegaan. Dat was geschied anno 1637 — ja, hij wist het nog heel goed. Het was tijdens een vijandelijke overrompeling; hij had gevochten tot het uiterste, en ze hadden hem voor dood weggedragen.

Maar hij had het er nog bovenop gehaald; hij had een taaien adem, zooals de chirurgijn had gezegd, en toen hij hersteld was, en weer in 't gelid stond, had Prins Frederik Hendrik hem naar voren geroepen, de hand gedrukt en gezegd: „Het is mij een eer, de hand te mogen drukken van zoo'n dapperen Gelderschman!”

Dat was het gloriepunt geweest van zijn leven; sinds dien dag was de liefde voor Oranje tot een gloed geworden. Daarom kon hij De Witt, den langen Jan, niet uitstaan. En de lange Jan was er de schuld van, dat het er hier in Gelderland zoo ellendig uitzag; dat de affuiten van de kanonnen stonden te verrotten, en de meeste kommandanten, zooals die schelmsche De Montbas, laffe kerels waren, die het niet verdienden, dat de zon hen bescheen.

„Pren's garde!” schreeuwde de korporaal.

De schoutenknecht was, door zijn gedachten medege-sleept, overeind gesprongen, vol toorn over die nietswaardige Nederlandsche officieren, maar de korporaal wist dat niet, en dacht onmiddellijk aan een poging om te ontvluchten.

„Uilskuiken!” zeide Teun, „denk maar niet, dat ik jou het plezier zal aandoen, om bij je heer nog een plasdankje te verdienen, door mij te vangen. Ik heb wel wat beters te doen!”

En hij verdiepte zich weer in den goeden ouden tijd, toen de Oranjevaandels, wapperend op de vleugelen van den wind, op deze oostergrenzen vlogen van vesting tot vesting, van muur tot muur, en het Wilhelmus de vijanden op den loop joeg, als de jachthoorn het wild gedierte.

Nu sprong hij ten tweeden male overeind, met een onstuimigen ruk, als een oud cavaleriepaard, dat de welbekende trompetstooten hoort.

Het was de Wilhelmusmelodie, die tot hem doordrong in dien somberen hoek van een wagenschuur, waar hij als een dolle hond aan een zwaren balk was vastgebonden. En die melodie maakte op den veroordeelde een onbeschrijflijken indruk.

De gedachte, dat de Prins van Oranje en generaal Wirtz in aantocht waren, om de vijanden met de kous op den kop naar huis te jagen, maakte zich meester van zijn geheele ziel, terwijl de oude veteraan plotseling, door dat gevoel overmand, in tranen uitbarstte.

„Heere, Heere!” zeide hij, „laat me dat nog beleven!” Hij sprak weinig over den godsdienst, maar thans barstte het uit zijn ziel op met een machtige kracht.

De korporaal sprong naar binnen met gebalde vuist, en schreeuwde hem een stortvloed van Fransche scheldwoorden naar het hoofd, maar hij stoorde er zich niet aan, en luisterde met gespitste ooren.

(Wordt vervolgd.)

LETTEREN EN TAAL.

BOEKBESCHRIJVING.

Onze Dichters, door Gust. van Elring.

We hebben in Nederland — ieder weet het — geen gebrek aan „Bloemlezingen uit onze Letterkunde.” Veeleer staat men soms met de keus verlegen.

Doch wat velen dier boeken schaad, is, dat ze een *bijdoel* hebben. Ze zijn bestemd voor een bepaalde klas van lezers, voor de school, de jongelingsvereniging, enz. Dit maakt natuurlijk, dat men bij de saamstelling met allerlei had te rekenen, dat eigenlijk geheel buiten het gebied der letterkunde valt. Leopold, in het voorbericht van zijn bekenden „Sleutel” b.v., erkent dit ronduit.

De bloemlezing, die we hier aankondigen, heeft dit gebrek niet. De uitgevers (Meulenhoff en Co. te Amsterdam) zeggen in de voorrede — de verzamelaar zelf geeft zulk een niet — dat het doel is zooveel mogelijk het mooie te geven uit onzen dichtschat, zoover die maar is te bereiken, zonder meer. We hebben hier dus een boek voor het groot algemeen.

Hij, die dezen bundel gaarde, was tot nog toe bij dat algemeen slechts bekend onder den schuilnaam hierboven genoemd, als dichter van een paar tooneelstukken. Zij, die als schrijver dezes, met hem in de Bilderlijk-commissie zaten, wisten, dat zijn eigenlijke naam is A. T. A. HEIJTING, geb. in 1879. Nu hij dit zelf in het boek mededeelt, is 't niet onbescheiden het voort te zeggen.

Van Elring — we moeten natuurlijk hier dien naam behouden — heeft een rijken oogst vergaard, waarbij voor het taalkundige van het Middelnederlandsch Dr. de Vries

zijn hulp leende. Zooveel doenlijk zijn die verzen in onzen schrijfrant gegeven.

Is nu het doel, dat men zich met de uitgaaf voorstelde, bereikt?

Natuurlijk kunnen de gedachten hierover verschillen, naar de eischen, die men een werk als dit stelt.

Wanneer men van zeven eeuwen van dichtkunst eenig beeld moet geven in een 600 bl., dan kan dat beeld uiteraard niet volkomen zijn, temeer, wanneer men er niet alle trekken aan kan toevoegen, die men wil. Niet over alles had Van Elring vrije beschikking. Voeg daarbij de moeilijkheid der keus uit zoo ontzettend veel als Noord- en Zuid-Nederland al die eeuwen opleverden, en ge erkent, dat de taak des verzamelaars niet licht was. We voegen er bij, dat hij die met lof en eer heeft vervuld. Hij heeft getoond, oordeel en smaak te bezitten, alsook niet geringe belesenheid, en heeft zoo een voor allen bruikbaar boek gegeven, (natuurlijk met oordeel des onderscheids) dat, vrij van de beperkingen, waarover we boven spraken, in ons land nu nog juist geen weelde kan heeten. Menigeen zal gaarne zulk een verzameling bezitten, temeer daar die geboden wordt in uiterst net omkleedsel, eenvoudig en toch sierlijk. Daarbij is het boek zóó gebonden, dat het open blijft liggen waar ge het opslaat. Ter navolging!

Druk en uitvoering zijn fraai; 't geheel maakt een aangenamen indruk.

Of nu echter deze bundel ons geheel voldoet? Eerlijk gezegd, neen.

Voor eerst is het jammer, dat niet bij elken dichter althans *iets* meer wordt gegeven dan een of twee jaartallen, wat te meer klem, nu er vrij wat tamelijk onbekende grootheden in dit boek voorkomen, althans een aantal minderwaardigen. Dit geldt vooral bij de jongeren, uit welke meer dan één onbeduidende hier toch een plaats kreeg. Ook zouden nog enkele aantekeningen meer, in een bundel voor het algemeen, geen overdaad zijn geweest.

Verder is het m. i. een misgreep, dat van dichters, na 1860 geboren, alleen die in aanmerking zijn gekomen, van welke een bundel gedichten bestaat. Zeker, wanneer iemands verzen hier en daar in tijdschriften enz. zijn verspreid, levert het opsporen soms heel wat moeite. Maar door een maatregel als dezen derft men al het schoone in de laatste 50 jaar — geen kleinigheid! — in dicht verschenen, als het nu ongelukkig niet in een bundel staat. 't Komt toch niet allereerst op de *veelheid* der gedichten aan! Al de verzen van Boileau, den dichter uit Frankrijks gouden tijd, vormen samen slechts een gewoon boekdeeltje. Toch is en blijft hij beroemd de eeuwen door. Was wijlen J. de Liefde geen dichter, schoon hij niet vele, doch uitnemende verzen gaf? Prof. A. Pierson heeft anders geoordeeld!

Dit brengt ons vanzelf er toe te spreken over de hier gedane keus uit zooveel. Als gezegd weet Van Elring met oordeel en smaak te kiezen. Toch heeft hij ons meer-malen verwonderd door hetgeen hij opnam of *niet* opnam.

Bijna heel de bundel is lyrisch dicht. Dit nu is m. i. juist geen deugd. Wie een juist beeld wil geven, moet zich niet tot één zijde daarvan bepalen, of hij wordt eenzijdig. We krijgen nu te veel van één bepaald soort, te weinig van het andere.

Uit deze liefde voor lyriek is dan ook te verklaren, dat b.v. Feiths Lierzang op De Ruyter hier een plaats vond. We hadden hem best kunnen missen.

In 't algemeen biedt deze bundel veel, zeer veel schoons, maar of hij een naar zijn omvang ietwat voldoendeen plek geeft op de ontwikkeling onzer poëzie, op de waardij harer voortbrengselen? Zie, reeds de verhoudingen zijn vreemd. Dat Bilderdijk 25 bl. krijgt, is bij den oud-secretaris der Bilderdijk-commissie begrijpelijk, en is buitendien te loven. Maar hoe is het te beredeneeren, dat b.v. Potgieter maar 4 bl. heeft en Prudens van Duyse 7? Ook Da Costa moet het met die 7 stellen! En hoe rijmt het daarmee Bellamy eveneens te bedeele? En Beets met maar 3, Ten Kate 2!

Een bloemlezing moet niet alleen datgene geven, wat de verzamelaar het schoonst, het meest geschikt acht,

maar ons tevens in staat stellen, den dichter min of meer te leeren *kennen*. Als ik in een verzameling Engelsche gedichten niet anders van Cowper vind, dan zijn vermakelijk „John Gilpin,” hindert mij dat. Want de lezer moet wel den indruk krijgen, dat dit vers als proeve dient van wat Cowper was, dus een luchtig, vroolijk heer. Terwijl de waarheid is, dat hij een hoogst ernstig man was, tot het sombere toe, en vooral groot was in het godsdienstig en tot in de ziel dringend lied. En nu vrees ik, dat wie zich een *juist* beeld wil vormen van b.v. Bilderdijk, Beets, Ten Kate e. a., in dezen bundel zal teleurgesteld zijn. Niet alleen wegens het bijna uitsluitend lyrische — terwijl er toch ook veel schoons, niet-lyrisch is gedicht — maar eveneens, wijl verschillende kenmerkende trekken zijn wegelaten. Waarom ontbreken Bilderdijks „Uitvaart,” zoo menig schoon lied van Beets, regels uit Ten Kates „Job” of uit „de Schepping,” en zoo voort?

In het algemeen had aan het Christelijk element in de poëzie een betere plaats kunnen zijn ingeruimd. Is het niet een leemte, dat Christelijke dichters als Hasebroek, Bennink, Janssonius, Koenen, Ds. Scheltema, Oosterzee *geheel* ontbreken? Dat mannen als Brummelkamp, De Liefde, B. ten Kate evenzoo niet gedacht worden, mag dan liggen aan die ongelukkige bundelvoorwaarde, maar is zeer te betreuren. Over het algemeen komen in dit boek de dichters als Christenen niet bepaald duidelijk uit. (Met Da Costa gaat het nog het best.) Onbekendheid of andere levensbeschouwing en standpunt bij den verzamelaar hebben hier zeker meegewerkt. Trouwens ook Tollens en De Génestet komen er kort af. Wie kent nu die beiden ook maar eenigszins uit dit boek?

Daartegenover is er onevenredig groote plaats gegeven — dit is niet alleen *ons* oordeel — aan de jongeren, en de vele onbeteekenenden onder hen. Gelukkig hebben gezond verstand, smaak en schoonheidszin den heer Van Elring weerhouden om ons de niet zeldzame onzinnigheden der „nieuwere” als iets moois voor oogen te stellen. Doch waartoe zoo velen een plaats gegeven, die zonder schade, ja met winst konden gemist? Wat al rhytmus-loos pulgerijmsels, met een inhoud, die het hart ledig laat, en een vorm, die het fijne schoonheidsgevoel kwetst! Allerlei „stemmingen” en „passies” en „emoties,” om naar van te worden. Had ze ons maar onthouden, en alleen het waarlijk mooie uit oud en nieuw ons gegeven!

Wat mij vooral gestuit heeft, zijn de liedjes over Jezus of Jezusken. Die zijn welbeschouwd walgelijk. We weten wel, voor de makers van dat gerijm is Jezus niet meer dan een Roomsche heilige uit den beeldenkraam eener kerk of op een oude schilderij van Van Eijken. En ook weten we, dat al het oppervlakkige en stoffelijke in de Roomsche beschouwing van Jezus hier zich openbaart als vrucht van de dwalingen der kerk. Voorts zal men misschien vragen, of we dan volkomen oog en oor missen voor het naïef-schoone van zulke dichtjes. Antwoord: geenszins, al zit er een bedroevend beetje schoonheid in. Maar ons Christelijk gemoed komt op tegen een letterkunde, waarin men zoo over Jezus kalt. Leere zij als Mevr. Nellie van Kol Hem te voet vallen en zij zal anders spreken; niet flauw, maar degelijk en waar.

In het algemeen geldt bij dit boek niet: Lest-Best. Daartoe bevat het laatste gedeelte te veel onbeduidends, pitloos en onbevredigends, ook wat den vorm betreft. Men weet, hoe de meeste „nieuwere” zijn: ongeloovig, pessimistisch, mat en vreugdeloos en . . . dikwijls een beetje vervelend. Maar waarom ze dan zoo vaak aan 't woord gelaten? Gelukkig is ons althans veel ongenietbaars gespaard.

Misschien is bij een herdruk, die m. i. zeer mogelijk en gewenscht is — want het blijft een boek met *veel* goeds — een goede uitzuivering mogelijk. Wellicht kan er dan ook een *titellijst* der stukken bij. Dat die ontbreekt, is een gemis. Laat ons dankbaar zijn, dat althans mannen als Lodenstein, Revis en Sluyter niet gemist worden; ja, dankbaar ook voor meer!

A. J. HOOGENBIRK.